

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE, CIVILIZAȚIE, CULTURĂ”

TEZĂ DE DOCTORAT

ORNAMENTUL ÎN ARTA MEȘTERILOR AURARI BRAȘOVENI SECOLELE XV-XVIII
-ISTORIE, ARTĂ, RELIGIE-

REZUMAT

COORDONATOR

Prof. Univ. Dr. Nicolae SABĂU

DOCTORAND

Petruța-Mioara POP (GHENESCU)

CLUJ-NAPOCA

2016

CUPRINS

ABREVIERI / 3

CUVÂNT ÎNAINTE / 5

INTRODUCERE / 10

**CAPITOLUL I. ISTORIOGRAFIA ARTEI MEȘTERILOR AURARI BRAȘOVENI
DIN PERIOADA SECOLELOR XV-XVIII / 16**

I. 1. Specificul artei aurarilor brașoveni în tratate de specialitate. / 17

I. 2. Apariția meșteșugului aurăritului și a breslelor în Transilvania. / 30

I. 3. Curente artistice pe teritoriul transilvan între secolele XV-XVIII care au influențat arta meșterilor aurari. / 43

**CAPITOLUL II. BREASLA AURARILOR DIN BRAȘOV ÎNTRE SECOLELE XV-
XVIII / 56**

II. 1. Apariția breslei aurarilor brașoveni. / 57

II. 2. Statute și înnoiri de statute ale breslei aurarilor din Brașov până în secolul al XVIII-lea. / 61

**CAPITOLUL III. ORNAMENTUL ÎN CREAȚIA ARTISTICĂ A MEȘTERILOR
AURARI BRAȘOVENI ÎNTRE SECOLELE XV-XVIII / 98**

III. 1. Clasificarea ornamentului din arta meșterilor aurari brașoveni, secolele XV-XVIII. / 99

III. 2. Materiale, tehnici și stilistici în aplicabilitatea ornamenticii aurarilor brașoveni în secolele XV-XVIII. / 126

III. 3. Semne de meșteri aurari brașoveni. / 132

**CAPITOLUL IV. OPERE ȘI CAPODOPERE ALE MEȘTERILOR AURARI
BRAȘOVENI, SECOLELE XV-XVIII. / 148**

IV. 1. O scurtă inventariere a lucrărilor aurarilor brașoveni realizate între secolele XV-XVIII. / 149

IV. 2. Aplicații ale ornamentului în artele plastice decorative. / 217

CONCLUZII / 264

BIBLIOGRAFIE / 268

CUVINTE CHEIE:

argintar, aurar, meșter, calfă, ucenic, ornament, decorație, marcă, frumos

INTRODUCERE

Saint Terse, come and rescue me!...

Religia s-a manifestat asupra artei din cele mai vechi timpuri; privită din mai multe perspective, arta nu a fost din totdeauna pur religioasă, interesele trivalente exercitând puternice îngrădiri și asupriri, de cele mai multe ori fiind în detrimentul artei și a culturii în general: $\frac{1}{3}$ regulile compuse într-un așa numit canon iconografic, $\frac{2}{3}$ interesul artistului sau al meșterului, $\frac{3}{3}$ cerințele impuse ale beneficiarului ca destinatar sau colecționar, formează cercul vicios trivalent în care se plasează cel mai adesea operele de artă.

Pe parcursul istoriei cel mai puternic inchișitor în domeniul artistic l-a constituit mișcarea religioasă, cunoscută sub denumirea de *Reformă*. Prima mișcare exercitată împotriva artei s-a realizat în perioada bisericii primare când numeroase vestigii, catalogate ca fiind păgâne, au fost eradicate, sub cupola unui „război sfânt” care avea un scop precis, respectiv propagarea noii religii creștine.

Acest masacru împotriva artei și a culturii este prezent pe parcursul ciclicității temporale a istoriei atingând unele puncte culminante, ale căror urmări se resimt până astăzi. Nu se poate înțelege cine și de ce a ales soarta crudă pentru astfel de monumente inedite ale umanității, cert este faptul că aceste atrocități s-au produs într-un mod iremediabil, influențând și schimbând cursul firesc al lucrurilor.

CAPITOLUL I.

ISTORIOGRAFIA ARTEI MEȘTERILOR AURARI BRAȘOVENI DIN PERIOADA SECOLELOR XV-XVIII

Bibliografia de referință, privind specificul artei aurarilor transilvăneni, dar și diferitele tehnici abordate de aceștia este cuprinzătoare și variată, pornind de la scurte incursiuni în istoria artei, până la adevărate tratate și biografii. Aceste studii, preluate și dezbătute de însemnate proiecte de cercetare științifică din domeniul istoriografic al argintăriei și aurăriei transilvănene, îmbogățesc paletarul informativ și constructiv legat de evoluția meseriilor și a artei implicit, oferindu-ne soluții ideatice în ridicarea unui nou edificiu ornamental cultural-artistic, într-o lume mult îndepărtată de adevăratele valori.

Dacă prelucrarea metalelor prețioase pe teritoriul Transilvaniei este atestată arheologic cu mult înainte de secolul IX î. Hr., ca meșteșug este atestată documentar începând cu secolul al XIII-lea. Procesul de creație, dezvoltându-se ca structură, va genera apariția sistemului de breaslă pornind din secolul al XV-lea, marcând o evoluție amprentală, proprie, în traseul artei transilvănene, care a împrumutat numeroase elemente caracteristice curentelor artistice europene „ale vremilor”.

CAPITOLUL II

BREASLA AURARILOR DIN BRAȘOV ÎNTRE SECOLELE XV-XVIII

Cetatea Brașov a ocupat un loc foarte important între orașele din Transilvania, datorită legăturilor comerciale pe care le-a purtat de-a lungul secolelor cu Țara Românească și Moldova.

Fiind un oraș mai mult de negoț, organizarea în breaslă s-a realizat probabil cândva pe parcursul secolului al XV-lea, cu toate că cele mai vechi mențiuni păstrate datează din 1511.

Evoluțiile și involuțiile organizatorice datorate factorilor politici și economici ai vremii au stat la baza creațiilor artistice ale meșterilor aurari brașoveni, nevoiți în nenumărate rânduri să se refugieze dincolo de Lanțul Carpatic, pentru a putea supraviețui.

Reînnoirile permanente ale tratatelor de colaborare între țările române și cetatea Brașov, precum și numeroasele privilegii acordate de domnitorii români, atestă puternicul dialog și o anume calitate a relațiilor economico-politice dintre aceste trei spații.

CAPITOLUL III.

ORNAMENTUL ÎN CREAȚIA ARTISTICĂ A MEȘTERILOR AURARI BRAȘOVENI ÎNTRE SECOLELE XV-XVIII

Ornamentul aparține elementelor de decorație care sunt derivații ale formelor naturale aplicate, cu scopul final de a înfrumuseța și a evidenția un anumit obiect de orfevrărie.

În stabilirea raportului dintre obiect, ca formă, și tipul sau motivul decorativ, se au în vedere, într-o pondere majoră, proprietățile tehnice ale materialului metalic și a celorlalte componente utilizate în procesul de creație.

Metodele clasice de prelucrare a metalelor prețioase sunt diverse în funcție de loc, timp, spațiu, materiale și forme, meșterul de cele mai multe ori făurindu-și propriile unelte și mijloace tehnice, pe care le oferea ca moștenire urmașilor săi.

Dacă pentru realizarea aparatului ornamental se utilizau numeroase caiete universale de modele și schițe, sau în colaborare cu un grafician meșterul obținea aspectul finit al decorației, în ceea ce privește modul de aplicare în practică diferea de la un atelier la altul ceea ce a dus la crearea stilurilor personale și la percepția obiectelor în sine ca artă.

CAPITOLUL IV

OPERE ȘI CAPODOPERE ALE MEȘTERILOR AURARI BRAȘOVENI SECOLELE XV-XVIII

Din categoria podoabelor medievale, cele mai reprezentative pentru arta meșterilor aurari brașoveni sunt brâul, paftaua, cingătoarea, catarama, nasturii, ornamentele de pălărie, lanțul pentru manta, aplicele, acele de maramă, inelele, cerceii. Circulația obiectelor fiind destul de răspândită, prezența acestora în anumite spații nu reprezintă neapărat și sursa lor ca proveniență, mai mult decât atât, pe parcursul secolului al XX-lea o mare parte din piese au fost vândute, risipite prin moșteniri, furate, sau stocate în diverse colecții particulare din întreaga țară, sau chiar de peste hotare. Astfel identificarea lor se realizează în general pe baza siglelor de meșteri, a similitudinilor tehnice și ornamentale, sau a atestării lor documentare.

În colecția „**MUZEULUI NAȚIONAL DE ISTORIE A TRANSILVANIEI**” din Cluj-Napoca se păstrează numeroase podoabe medievale alături de obiecte de cult sau de uz casnic între care 18 piese identificate ca provenind din Brașov, unele dintre acestea purtând sigla meșterului.

„**MUZEUL DE ARTĂ**” DIN CLUJ găzduiește o serie de obiecte, deosebit lucrate între secolele XVI-XVII în metal, argintărie și cositorie, provenite din diferite ateliere de orfevrărie transilvănene. Dintre acestea se remarcă două candelor una atribuită meșterului brașovean Georg May II (1673-1712), iar cealaltă este posibil să fi fost realizată în atelierul meșterului brașovean Petrus (Peter) Hiemesch II (1681-1721) la începutul secolului al XVIII-lea pentru Constantin Brâncoveanu, după cum mărturisesc și documentele vremii care susțin colaborarea celor doi meșteri, Georg May II și Petrus (Peter) Hiemesch II, cu domnitorul Țării Românești.

„**MUZEULUI JUDEȚEN DE ISTORIE**” din Brașov găzduiește o serie de obiecte de argintărie între care 12 piese neidentificate și șase piese marcate lizibil cu sigla meșterului brașovean.

CONCLUZII

Ornamentul ca element de detaliu al unei opere de artă are o importanță majoră în cuantificarea valorii estetice, practice și economice a obiectului finit ca întreg. Pornind de la stadiul primar acela de imitație a realității înconjurătoare, fructificat prin interpretările lumii necunoscute, a realității transcendente, prin crearea oglinzilor în proximitate, a variantelor cromatice și sintetice, prin plâsmuiri de tot felul, îmbinații neconforme între elementele vizibilului, sau adevărate transpuneri fantasmagorice din stadiul hipnotic al visului, aparatul ornamental a generat noi orientări de percepere practică a obiectelor din aur și din argint.

Noutatea în acest caz nu constă în unicitatea unei idei decorative, sau a unei forme inedite a obiectului ca întreg, ci în abilitatea meșterului de a transforma sau de a transfigura întreaga structură compozițională de la stadiul formal al practicului în adevărate capodopere de artă. Această măiestrie extrem de palpabilă transpune prin oglindire în mod fabulos un „lucru simplu”, precum un ac de maramă, în obiect de tezaur, de patrimoniu național și de ce nu de talie mondială.

BIBLIOGRAFIE

Cuprinde: 6 izvoare documentare; 22 lucrări de istorie dintre care 5 publicate după anul 2000; 275 lucrări de specialitate dintre care 48 în limba germană, 20 în limba maghiară, 8 în limba engleză și 6 în limba franceză, cu 53 lucrări publicate după anul 2000; 6 lucrări generale dintre care 4 publicate după anul 2000; 27 lucrări de istoria artei 2 în limba germană, 2 în limba engleză și 1 în limba maghiară, cu 8 volume publicate după anul 2000; 31 dicționare, cataloage, periodice și izvoare, 2 în limba germană și 5 publicate după 2000.